

Λουίτζι Φάμπρι, Η βία στη λογοτεχνία και ο αναρχισμός

☰ Κατηγορία: **Αναρχική Θεωρία**

Προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, πρέπει αρχικά να αποσαφηνίσουμε την ορολογία μας. Δεν υπάρχει θεωρία του «βίαιου αναρχισμού». Ο αναρχισμός αποτελεί μια σύνθεση κοινωνικών πεποιθήσεων που έχουν ως κοινή τους βάση την εξάλειψη της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου από άνθρωπο" η πλειοψηφία των οπαδών του απορρίπτει κάθε μορφή βίας και

θεωρεί τη βία θεμιτή μόνο ως μορφή αυτοάμυνας. Καθώς όμως δεν υπάρχει μια σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην άμυνα και την επίθεση, και καθώς η σημασία της άμυνας μπορεί να γίνει αντιληπτή με πολύ διαφορετικούς τρόπους, διαπράττονται κατά καιρούς από αναρχικούς βίαιες πράξεις υπό μορφή ατομικής εξέγερσης, οι οποίες στρέφονται ενάντια στη ζωή των αρχηγών κρατών και των αντιπροσώπων της άρχουσας τάξης-θα προσδώσουμε στις εκδηλώσεις αυτές ατομικής βίας τον όρο «βίαιος αναρχισμός» χάριν ευκολίας και μονό, και όχι γιατί ο όρος αυτός αντανακλά την πραγματικότητα. Στην πραγματικότητα, όλα ανεξαιρέτως τα πολιτικά κινήματα διάγουν περιόδους κατά τις οποίες διαπράττουν έπ' ονόματι τους βίαιες πράξεις εξέγερσης — συνήθως όταν τα κινήματα αυτά βρίσκονται σε άκρα αντίθεση με τους κυρίαρχους πολιτικούς ή κοινωνικούς θεσμούς. Σήμερα, το κίνημα που βρίσκεται ή που δείχνει να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή και σ'

απόλυτη αντίθεση με τους κυρίαρχους θεσμούς, είναι ο αναρχισμός' είναι λοιπόν λογικό το ότι οι εκδηλώσεις βίας ενάντια στους κυρίαρχους θεσμούς, υιοθετούν το όνομα και ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αναρχισμού. Μετά απ' όσα ειπώθηκαν, θέλω να στρέψω για λίγο την προσοχή σε κάτι που φαίνεται ότι έχει περάσει απαρατήρητο: την επίδραση της λογοτεχνίας στην εκδήλωση πράξεων βίαιης εξέγερσης, και την επίδραση που δέχεται από τέτοιες πράξεις. Φυσικά δεν θα αναφερθώ στην κλασική φιλολογία, αν και θα βρείτε σίγουρα αιτιολογήσεις πολιτικών εγκλημάτων στον Κικέρωνα, την Βίβλο, τον Σαίξπηρ, τον Αλφιέρι, και σ' όλα τα ιστορικά έργα που κυκλοφορούν από χέρι σε χέρι ανάμεσα στους νέους. Στις ιστορίες της Βίβλου για την Ιουδίθ, για τον Βρούτο στην αρχαία ιστορία, ακόμη και για τον Ορσίνι και τον Αγησίλαο Μιλάνο στην σύγχρονη ιστορία, βρίσκει κανείς μια ολόκληρη σειρά από πολιτικά εγκλήματα για τα οποία οι ιστορικοί και οι ποιητές έχουν εκφράσει κατά καιρούς

αδικαιολόγητες απολογίες, Δεν θέλω όμως ν' αναφερθώ σ' αυτά τα εγκλήματα γιατί έτσι θα ξεφύγω πολύ από το θέμα, και γιατί δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς σε αυτά τον ρόλο που έπαιξαν οι διαφορετικές περιστάσεις, οι οποίες και τους προσέδωσαν διαφορετικά χαρακτηριστικά, θέλω μόνο ν' αναφερθώ στην λογοτεχνία που έχει άμεση και φανερή σχέση με το είδος της πολιτικής πράξης που σήμερα χαρακτηρίζεται σαν «αναρχική». Μετά το 1880, έχουν επανειλημμένως διαπραχθεί πράξεις «βίαιου αναρχισμού», στην πλειοψηφία τους κατά το διάστημα 1891—1894, κυρίως στη Γαλλία, την Ισπανία, και την Ιταλία. Δεν ξέρω αν το παρατήρησε κανείς αλλά ακριβώς αυτή την περίοδο άνθισε στις χώρες αυτές, κυρίως στην Γαλλία, μια αισθησιοκρατική λογοτεχνία που δεν δίστασε να εξυμνήσει έως τον έβδομο ουρανό κάθε βίαιη «αναρχική» πράξη, συμπεριλαμβανομένων κι αυτών που ελάχιστα μπορούν να κατανοηθούν και να δικαιολογηθούν" η γλώσσα της ήταν πράγματι

μια παρότρυνση στην προπαγάνδα με την πράξη.

Οι συγγραφείς που επιδόθηκαν σ' αυτό το είδος βίαιου λογοτεχνικού σπορ, βρίσκονταν σχεδόν όλοι εντελώς έξω από το αναρχικό κίνημα" ήσαν κυριολεκτικά σπάνιοι οι συγγραφείς στους οποίους η λογοτεχνική και καλλιτεχνική συνηγορία συνέπιπτε με μια αληθινή και γνήσια θεωρητική πίστη, με μια συνειδητή αποδοχή των αναρχικών αρχών. Στην ιδιωτική και δημόσια ζωή τους όλοι σχεδόν ενεργούσαν σε πλήρη αντίθεση με τα τρομερά πράγματα και τις φρικτές ιδέες που προπαγάνδιζαν στα άρθρα, τα μυθιστορήματα, τα διηγήματα ή τα ποιήματα. Συμβαίνει πολύ συχνά να βρίσκει κανείς πολύ βίαιες «αναρχικές» διακηρύξεις στα έργα

συγγραφέων που είναι ευρέως γνωστό ότι ανήκουν σε κόμματα/οργανώσεις διαμετρικά αντίθετες στον αναρχισμό- Ακόμη κι απ' αυτούς που φάνηκαν προς στιγμήν να ασπάζονται σοβαρά τις αναρχικές ιδέες. Μόνο ένας ή δύο διατήρησαν και μετά τον αρχικό διανοητικό τους προσανατολισμό. (Οι μόνοι που μπορώ να θυμηθώ είναι οι Μιρμπώ και Έκχουντ). Οι άλλοι, μετά από δύο ή τρία μόλις χρόνια, καταλήγουν να υποστηρίζουν ιδέες εντελώς αντίθετες μ' αυτές που αρχικά υποστήριζαν με τόση σφοδρότητα. Ο Ραβασόλ, που ακόμη και ανάμεσα στους αναρχικούς αντιπροσωπεύει τον βίαιο εξεγερμένο που απολαμβάνει την λιγότερη συμπάθεια, βρήκε πολλούς απολογητές ανάμεσα στους λογοτέχνες, από τον Μιρμπώ έως τον Πωλ Αντάμ, ο οποίος στα επόμενα χρόνια έγινε ένας μιλιταριστής μυστικιστής και ο οποίος εκφράστηκε για τον τρομερό δυναμιτιστή με τον πιο παράδοξο τρόπο που θα μπορούσε κανείς να εκφραστεί: «Εν τέλει», για να

παραφράσω Τον Πωλ Αντάμ, «σ' αυτούς τους αμφιλεγόμενους και ευτελείς καιρούς, ένας άγιος γεννήθηκε ανάμεσα μας.» Δεν ήταν, όμως, άγιος σαν τον «άγιο του Φογκατσάρο», για τον οποίο σήμερα ο Αντάμ θα έγραφε ίσως μια απολογία. Το πιο περίεργο είναι ότι οι λογοτεχνικοί ήρωες είχαν μια τάση να επιδοκιμάζουν περισσότερο τις πράξεις εξέγερσης που οι αναρχικοί αγωνιστές επιδοκίμαζαν λιγότερο λόγω του κατάφωρα αντικοινωνικού χαρακτήρα των πράξεων αυτών. Ποιος δεν θυμάται την απάνθρωπη φράση, μολονότι ήταν ίσως αισθητικά ευχάριστη, του Λωρέν Τεγιάντ (που αργότερα έγινε εθνικιστής και μιλιταριστής), σ' ένα επίσημο γεύμα που δόθηκε από το LaPlume, το αξιόλογο παριζιάνικο περιοδικό των διανοουμένων, την εποχή μιας σειράς εκρήξεων από δυναμίτη στα 1893; Στο γεύμα αυτό, για συγγραφείς και ποιητές, ο Τεγιάντ, αναφερόμενος στις βομβιστικές επιθέσεις, εκστόμισε τη γνωστή φράση; «Τι σημασία

έχουν τα θύματα αν η χειρονομία είναι όμορφη;" δεν χρειάζεται να πω ότι οι αναρχικοί αγωνιστές αποδοκιμάζουν αυτήν την αισθητική θεωρία της βίας στο όνομα της φιλοσοφίας και του κινήματος τους' όμως η φράση ειπώθηκε και είχε απήχηση. Ο Μωρίς Μπάρες, που έγραψε ένα αξιοσημείωτα «ατομικιστικό» μυθιστόρημα, με τίτλο «Ο Εχθρός του Νόμου», το οποίο διέδιδαν οι αναρχικοί για προπαγανδιστικούς λόγους, έγραψε αμέσως μετά τον αποκεφαλισμό του Εμίλ Ανρύ (την πράξη του οποίου έκρινε με αυστηρότητα ο Ελιζέ Ρεκλί) ένα άρθρο που ξεχείλιζε από θαυμασμό και ενθουσιασμό. Δεν τολμώ να παραθέσω ούτε ένα μικρό έστω απόσπασμα απ' αυτό γιατί στην Ιταλία ορισμένα πράγματα δεν μπορούν να ειπωθούν ούτε υπό την προστασία της λογοτεχνικής τεκμηρίωσης" οποιοσδήποτε όμως θέλει να ικανοποιήσει την περιέργεια του μπορεί να διαβάσει την Επιθεώρηση του Παρισιού, της 28ης Μαΐου

του 1894, και να διαφωτιστεί πλήρως για το θέμα.

Όσο για τον Βαγιάν, ο οποίος ήταν ένας αναρχικός που έριξε μια βόμβα στο γαλλικό κοινοβούλιο, δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τι έγραψε την επομένη της εκτέλεσης του ο Φρανσίσ Κοππί, ο ονομαστός εθνικιστής ποιητής, ένας σύμμαχος και υποψήφιος των κληρικών: «Αφού διάβασα τις λεπτομέρειες του αποκεφαλισμού του Βαγιαν, παρέμεινα σκεπτικός... Σε πείσμα του εαυτού μου, ένα άλλο θέαμα ξεπήδησε απότομα στο νου μου. Είδα μια ομάδα ανδρών και γυναικών να στριμώχνονται ο ένας δίπλα στον άλλον, στη μέση ενός τσίρκου, υπό το βλέμμα του πλήθους, ενώ από κάθε πλευρά του τεράστιου αμφιθέατρου ακουγόταν η τρομερή κραυγή "Στα λιοντάρια!" και κοντά στην ομάδα οι φύλακες των λιονταριών άνοιξαν τα κλουβιά των θηρίων. Ω! Συγχωρείστε με που σας ανακαλώ στη μνήμη μου όταν αντικρίζω τους

μελαγχολικούς ανθρώπους της εποχής μας... όμως στα μάτια του αναρχικού που βαδίζει προς την λαιμητόμο αστράφτει, ω! τι πόνος!, η ίδια λάμψη της ατρόμητης τρέλας που φώτιζε τα δικά σας μάτια!»

Κάτι παρόμοιο θα πει αργότερα για τους δολοφόνους ο ονομαστός ψυχολόγος και λογοτέχνης Ενρίκ Λεϊρέ στο βιβλίο Στα Περίχωρα. Λίγο αργότερα, ο Λεϊρέ συγκέντρωσε σ' έναν τόμο και παρουσίασε στο κοινό τις προτάσεις του «καλού δικαστή» Μανώ. Θα μπορούσα να επεκταθώ περισσότερο και ν' αναφερθώ στις ένθερμες απολογίες και συνηγορίες υπέρ της αναρχικής βίας από συγγραφείς όπως οι Εντουάρ Κοντ, Σεβερίν, Ντεκαβέ, Μπαρου-κάν κ.λπ.

Στα τέλη του 1897, εκδόθηκε στο Παρίσι το δραματικό έργο του Οκτάβ Μιρμπώ Κακοί Ποιμένες, το οποίο κατακλυζόταν από την πιο βίαιη και επαναστατική ρητορική. Έγινε δεκτό με μεγάλο ενθουσιασμό από τους διανοούμενους αυτής της πόλης. Σαν και τότε, την παραμονή της πτώσης της Βασίλης, που οι αυλοκόλακες ποιητές και η ίδια η βασίλισσα, οι λογοτέχνες και όλα τα ευφυή πνεύματα της αριστοκρατίας και της τάξης των ευγενών, ενθουσιάζονταν από τις πνευματώδεις παραδοξολογίες των Εγκυκλοπαιδιστών, και οι κομψές κυρίες απάγγελναν με την θέληση τους την καυστική σάτιρα του Μπωμαρσαί και γοητεύονταν από τις αναρχικές φαντασιώσεις του Ραμπελαί, έτσι και οι αστοί διανοούμενοι της εποχής μας αρέσκονται να καταπιάνονται με την ποίηση και να μεγαλοποιούν τις εκρήξεις θυμού που αναβλύζουν κατά καιρούς από τα άδυτα της ανθρώπινης δυστυχίας. Ο ίδιος ο Εμίλ Ζολά, μόλις πήρε μέρος στη σύγκρουση με μια προειδοποιητική βολή, το Ζερμινάλ του, ένα ζοφερό μυθιστόρημα καταστροφής, εξύμνησε τους αναρχικούς του Παρισιού και προσέδωσε, επίσης, ποιότητα στη μορφή του Σαλβά, ενός δυναμιτιστή, του οποίου τον χαρακτήρα ήταν εύκολο να αναγνωρίσουμε τον Βαγιάν — απεικονισμένο πολύ πιο βίαιο απ' όσο πραγματική ήταν. Διαβάστε το Mellee sociale του Κλεμανσώ, τις Κόκκινες Σελίδες του Σεβερίν, το SousLesabre του Ζαν Αζαλμπόρ, το Soleildesmorts του Μωκλαί, τα ChansondesGueux και Blasphemes του Ζαν Ρισπέν, και το IdyllesDiaboliques του Αντόλφο Ρέτε' ξεφυλλίστε τα λογοτεχνικά περιοδικά της αριστοκρατίας και θα βρείτε, στην πρόζα ή την ποίηση, σε καλλιτεχνικές κριτικές καθώς και σε κριτικές βιβλίου ή θεάτρου, λογοτεχνικές εκ-

φράσεις που διακρίνονται από μια βιαιότητα του είδους που δεν θα βρείτε ποτέ στα αληθινά αναρχικά περιοδικά, και που δεν θα ακούσετε ποτέ από τα χείλη αληθινών αναρχικών. Είναι ευνόητο ότι οι λογοτέχνες έφτασαν να εκφράσουν προτάσεις που αντιφάσκουν ευθέως με τις πραγματικές τους πεποιθήσεις. Ο καλλιτέχνης αναζητά σε μια συμπεριφορά την ομορφιά κι όχι την ωφέλεια λόγω της προσέγγισης αυτής, ο ποιητής και ο συγγραφέας ενθουσιάζονται από αυτό που ένας αναρχικός μπορεί να κατανοήσει αλλά όχι και να επιδοκιμάσει.

Η πράξη εξέγερσης, της οποίας δεν έχουν υπολογιστεί πλήρως οι συνέπειες, είναι ηθικά καταδικαστέα σαν κάθε άλλη απάνθρωπη πράξη, ακόμη κι αν διαπραχθεί με τις καλύτερες προθέσεις. η πράξη ενός χειρουργού που αποκόβει ένα πόδι ενώ απαιτείται μόνο ο ακρωτηριασμός ενός δάχτυλου, είναι εξίσου κατακριτέα. Όμως αυτού του είδους οι ανθρώπινες και κοινωνικές θεωρήσεις, αυτές οι διακρίσεις, περιφρονούνται από τα άτομα που δεν επιθυμούν την εξέγερση για τους σκοπούς που έχει, αλλά για αυτήν την ίδια και για την αισθητική της ομορφιά. Τα άτομα αυτά είναι πάνω απ' όλα καλλιτέχνες και συγγραφείς, μαθητές της σχολής του Νίτσε (που ποτέ δεν

Στην αξιολόγηση μιας πράξης, το αισθητικό στοιχείο είναι εντελώς διαφορετικό από το κοινωνικό και το πολιτικό. Έτσι, λοιπόν, σε μια θεωρία (σαν τον αναρχισμό) που βασίζεται στην επιστημονική συλλογιστική και που είναι κατ' εξοχήν κοινωνικό-πολιτική, προσάπτουν ειρωνικά αυτήν την παράδοξη αισθητική που αρμόζει καθαρά και μόνο στην ποίηση και την τέχνη. Σ' όλες τις ρηξικέλευθες και επαναστατικές θεωρίες, η τέχνη και η ποίηση αποτελούν σίγουρα παράγοντες δευτερεύουσας καθαρά σημασίας, και ποτέ μα ποτέ δεν πρέπει να επιβάλλονται ή να αποκτούν το δικαίωμα να καθοδηγούν την ατομική ή συλλογική δράση χάριν και μόνο των αισθητικών αποτελεσμάτων.

Ανεξάρτητα από την εγγενή αξία μιας ιδέας, η τέχνη την καρπώνεται και την στολίζει ιδιότροπα, ακόμη και με κίνδυνο να την τροποποιήσει εντελώς κατά την αναζήτηση νέων μορφών έκφρασης. Αυτή είναι η μοίρα όλων των νέων και τολμηρών ιδεών — που από την φύση τους είναι πρόσφορες στην φαντασία του καλλιτέχνη. Η ιστορία της λογοτεχνίας αποδεικνύει ότι η τέχνη είναι εκ φύσεως επαναστατική και ρηξικέλευθη. Όλοι οι ποιητές, οι μυθιστοριογράφοι, οι δραματουργοί, είναι πρωταρχικά επαναστάτες, ακόμη κι αν αλλάζουν αργότερα την μποέμικη περιβολή τους με το ένδυμα του ακαδημαϊκού ή της εταίρας.

Επιστρέφοντας, όμως, στο θέμα, θα επαναλάβω ότι ελάχιστη σχέση υπάρχει, ή δεν υπάρχει καθόλου — έκτος από ορισμένες εκφράσεις και καλλιτεχνικά μορφώματα - ανάμεσα στο κοινωνικό αναρχικό κίνημα, με τις κοινωνιολογικές και πολιτικές του βάσεις, και την άνθιση της «αναρχικής» λογοτεχνίας, την

απόδειξη, θα την βρείτε σ' αυτούς τους αναρχικούς αγωνιστές που είναι συχνά επιστήμονες και φιλόσοφοι, και σπανίως μόνο συγγραφείς και ποιητές [Σ.τ.Α.Μ: ασφαλώς, σήμερα, αυτό δεν συμβαίνει]. Όπως είδαμε, οι απολογητές της αναρχικής βίας γίνονται συχνά αντιδραστικοί πολιτικά. Και παρά το γεγονός ότι αυτοχαρακτηρίζονται για λίγο αναρχικοί, αργά ή γρήγορα ανασυντάσσονται στις γραμμές ενός άλλου κινήματος και γίνονται εθνικιστές σαν τον Πωλ Ανταμ, μιλιταριστές σαν τον Τεγιαντ, ή σοσιαλιστές σαν τον Μωκλαί.

Αν αληθεύει ότι η τέχνη αποτελεί μια ελκυστικής μορφής αναπαράσταση της ζωής, η σημερινή λογοτεχνία, που τόσο διαποτίστηκε από το αναρχικό πνεύμα, είναι απόρροια της κοινωνικής κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε, και της επαναστατικής περιόδου στην οποία ζούμε.

Από την άλλη, όμως, ορισμένα είδη βίαιης «αναρχικής» λογοτεχνίας ασκούν στο κίνημα μια επίδραση που δεν πρέπει να παραλείψουμε να εξετάσουμε. Η παράδοση αισθητική αυτής της λογοτεχνίας έχει τεράστιες επιπτώσεις στον αναρχικό χώρο επειδή έχει συμβάλει πολύ στην απόκρυψη των σοσιαλιστικών και ανθρωπιστικών πλευρών του αναρχισμού, και διότι έχει επίσης επηρεάσει αρκετά, την ανάπτυξη της τρομοκρατικής τάσης.

Ας γίνει, όμως, κατανοητό το εξής: Ασχολούμαι με κάτι ιδιαίτερο, και δεν ισχυρίζομαι ότι θα πρέπει να βάλουμε φραγμούς στην τέχνη και την λογοτεχνία, ακόμη κι αν σκοπός μας είναι η υπεράσπιση της κοινωνίας ή η διευκόλυνση της πορείας του επαναστατικού κινήματος.

Επιτρέψτε μου να θυμίσω ένα συμβάν. Όταν ο Εμιλ Ανρύ έριξε μια βόμβα σ' ένα καφενείο, το 1894, όλοι σχεδόν οι αναρχικοί που τότε γνώριζα κατάλαβαν ότι αυτή η απάνθρωπη πράξη ήταν παράλογη και επιζήμια, και δεν έκρυψαν την απέχθεια και την αποδοκιμασία τους γι' αυτήν. Στην διάρκεια, όμως, της δίκης του ο Ανρύ έκανε την ονομαστή του απολογία¹, η οποία αποτελεί αληθινό λογοτεχνικό διαμάντι — και την οποία παραδέχθηκε και ο ίδιος ο Λομπρόζο [Σ.τ.Α.Μ.; Τσέζαρε Λομπρόζο, αντιδραστικός εγκληματολόγος], μετά τον αποκεφαλισμό του, ήσαν τόσοι πολλοί οι αναρχικοί συγγραφείς που

και που είχαν δημοσιευτεί σε διάφορα τεύχη του περιοδικού Σκέψη και Δυναμίτης, που προπαγάνδιζε την τρομοκρατία" και το άτομο αυτό ήταν ένας μορφωμένος και εύπορος νεαρός σικελός που εξαιτίας αυτού του γεγονότος τιμωρήθηκε με 12ετή φυλάκιση. Χαραμισμένα χρόνια.

Όπως κι ο Ραπισάρντι, ο Ραστινιακ μπόρεσε ασφαλώς να διαμαρτυρηθεί — και δικαιολογημένα — για τις κατηγορίες για συνεργία, αν και αυτή θεωρήθηκε έμμεση. Αυτό όμως δεν αναιρεί τον ισχυρισμό μου ότι η επιρροή της λογοτεχνίας και της τέχνης μπορεί να είναι καθοριστική — και δεν είμαι ο πρώτος που το λέει αυτό — όχι μόνο για ορισμένες ήδη τετελεσμένες πράξεις αλλά, επίσης, και για τον νοητικό προσανατολισμό των «αναρχικών» τρομοκρατών, οι οποίοι δεν αναγνώρισαν ποτέ τα γενικά συμπεράσματα του Ρεκλυ ή του Κροπότκιν, ή την πρωτόλεια αλλά ανθρωπιστική λογική του Μαλατέστα.

ΑΣΤΙΚΕΣ

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΧΙΣΜΟ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέραμε ότι η αστική λογοτεχνία, η οποία βρίσκει στον αναρχισμό την αιτία για μια νέα και βίαιη αισθητική στάση, συμβάλλει αναμφίβολα στην δημιουργία μιας ατομικιστικής και αντικοινωνικής νοοτροπίας ανάμεσα στους αναρχικούς. Οι λογοτέχνες κι οι καλλιτέχνες, δίχως να πολυσκοτίζονται για το αν μπορεί αυτό να εφαρμοστεί στην καθημερινή ζωή, βρήκαν ένα είδος ομορφιάς στις πράξεις των

ατόμων που, με την δύναμη της ευφυΐας τους και την υπέρτατη περιφρόνηση της ζωής τους και της ζωής των άλλων, θέτουν τον εαυτό τους, με την βία της εξέγερσης τους, έξω από την κοινή πορεία της ανθρωπότητας. Για αυτούς του καλλιτέχνες και συγγραφείς, η ομορφιά της χειρονομίας αντικαθιστά το κοινωνικό όφελος, για το οποίο καθόλου δεν ενδιαφέρονται. Έτσι, έχουν εξιδανικεύσει την μορφή του αναρχικού δυναμιτιστή, γιατί ακόμη και στις τραγικότερες εκδηλώσεις της εμφανίζει αναμφίβολα αυθεντικά και γοητευτικά χαρακτηριστικά. Αυτή η λογοτεχνική και καλλιτεχνική εξιδανίκευση έχει ασκήσει την επιρροή της σε πολλούς αναρχικούς, οι οποίοι, λόγω άγνοιας ή μη εξοικείωσης με τον λόγο και την λογική, ή λόγω ψυχοσύνθεσης, την έχουν εκλάβει ως διάδοση των ιδεών μολονότι δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια καλλιτεχνική έκφραση. Ορισμένοι αναρχικοί κύκλοι, οι περισσότερο παρορμητικοί και λιγότερο γνωστικοί, δεν έχουν αντιληφθεί ότι αυτοί οι συγγραφείς, που δείχνουν να συναγωνίζονται στην έκδοση των πιο εξωφρενικών παράδοξων, δεν συμμαρίζονται τις αρχές και την θεωρία του αναρχισμού. Εξυμνούν τον Ραβασόλ και τον Εμίλ Ανρϋ με τον ίδιο τρόπο που σε άλλες εποχές θα εξυμνούσαν τους ληστές της υπαίθρου. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ληστής που επιτίθεται και σκοτώνει έναν ταξιδιώτη παρέχει στον λογοτέχνη ένα πιο αποδοτικό θέμα απ' όσο ο μικροκλέφτης ή ο πορτοφολάς' ο πρώτος μπορεί ν' αποτελέσει θέμα για ένα δράμα ή ένα

μυθιστόρημα, ενώ ο δεύτερος προσφέρεται μόνο για κωμωδία ή φάρσα. Κανένα λογικό άτομο δεν μπορεί όμως ν' αρνηθεί ότι ο ληστής που ενεδρεύει στους δρόμους είναι χίλιες φορές χειρότερος από τον μικροκλέφτη. Αυτοί οι λόγιοι φιγουρατζήδες, χωρίς ίσως να το επιδιώκουν, προσβάλλουν τους ξεπεσμένους αναρχικούς ακόμη και με τις ευλογίες που τους απευθύνουν, γιατί οι ευλογίες τους αντλούν την δύναμη και το κίνητρο τους ακριβώς απ' αυτό που, σύμφωνα με τις αναρχικές αρχές, συνιστά κάτι το οδυνηρό κι αξιοθρήνητο μολονότι αποτελεί ίσως ιστορική αναγκαιότητα. Η αστική νοοτροπία βλέπει σ' αυτούς [Σ.τ.Α.Μ.: τους αναρχικούς τρομοκράτες] μια στάση η οποία μετέπειτα διαχέεται στον αναρχικό χώρο και τείνει να διαμορφώσει στο εσωτερικό του μια παρόμοια [Στ.Α.Μ.: αστική] νοοτροπία. Παρομοίως, η αστική τάξη συγχωρεί ευκολότερα τον φονιά που αφαιρεί την ζωή ενός ανθρώπου παρά τον κλέφτη που, σε τελευταία ανάλυση, δεν αφαιρεί τίποτα από την ζωτική κληρονομιά της κοινωνίας αλλά αλλάζει απλώς τη θέση των αντικειμένων και μεταβιβάζει το δικαίωμα κατοχής τους. Ομοίως, από άλλη όμως σκοπιά και χωρίς να θέλουμε να κάνουμε άδικες συγκρίσεις, υπάρχουν ορισμένοι αναρχικοί που εκτιμούν πολύ περισσότερο όσους σκοτώνουν σε μια στιγμή βίαιης εξέγερσης απ' όσο εκτιμούν τον αφανή αγωνιστή που μεσ' από μια ζωή συνεχούς αγώνα επιφέρει πολύ πιο ριζοσπαστικές αλλαγές στην συνείδηση και, τα γεγονότα .θα επαναλάβω αυτό που έχω πει κι άλλες φορές: οι αναρχικοί δεν

Η αστική τάξη έχει ασκήσει πολύ μεγάλη επίδραση στον αναρχισμό όταν ανέλαβε η ίδια την αποστολή να κάνει αναρχική προπαγάνδα. Φαντάζει μεν παράδοξο, αληθεύει όμως ότι μεγάλο μέρος της αναρχικής προπαγάνδας έγινε από την αστική τάξη. Δυστυχώς έτσι είναι, αν και οτιδήποτε κι αν έκανε κατέστη εντελώς άχρηστο για την διάδοση των αληθινά ελευθεριακών ιδεών, αυτό όμως δεν αλλάζει το γεγονός ότι επιθύμησε με ζήλο να χρεώσει σ' ολόκληρο το αναρχικό κίνημα τις συνέπειες αυτής της κίβδηλης προπαγάνδας. Σε καιρούς όπου οι αναρχικοί διώκονται αμείλικτα, τυχαίνει όλοι οι περιθωριοποιημένοι άνθρωποι της σημερινής κοινωνίας, κι ανάμεσα τους πολλοί εγκληματίες, να καταλήγουν να πιστεύουν σοβαρά ότι η αναρχία είναι όπως περιγράφεται στις αστικές Εφημερίδες, δηλαδή, κάτι που ταιριάζει πολύ με τις αντικοινωνικές τους συνήθειες. Αν και για διαφορετικούς λόγους, είναι γεγονός ότι τα άτομα αυτά βρίσκονται σαν τους αναρχικούς, σε μια κατάσταση διαρκούς εξέγερσης ενάντια στη θεσμισμένη εξουσία' το γεγονός αυτό δημιουργεί αυτήν την εσφαλμένη αντίληψη και την ενισχύει. Στην φυλακή και στην αναγκαστική εξορία ήρθαμε πολλές φορές σ' επαφή με κοινούς εγκληματίες που ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό δίχως φυσικά να 'χουν ποτέ διαβάσει έστω κι ένα αναρχικό περιοδικό ή φυλλάδιο, δίχως να 'χουν ακούσει ποτέ κάτι για την αναρχία που να μην προερχόταν από τον αστικό τύπο. Κι έτσι πιστεύουν ότι, η αναρχία είναι ακριβώς αυτό που

περιγράφεται στα πιο κατακριτέα αντιδραστικά περιοδικά, κι ως τέτοια την επιδοκιμάζουν ή την αποδοκιμάζουν. Αναλογιστείτε για λίγο το είδος της αναρχίας που θα 'θελαν να υπάρξει αυτοί που ως τέτοια την επιδοκιμάζουν! Θυμάμαι τότε που γνώρισα στην φυλακή κάποιον που είχε καταδικαστεί για κοινά εγκλήματα, έναν επιτήδειο πλαστογράφο και συν τοις άλλοις και ποιητή, ο οποίος πίστευε σοβαρά ότι ήταν αναρχικός και το ίδιο είπε και στους δικαστές του. Ένας απ' αυτούς τον ρώτησε με ποιο τρόπο μπορεί και δικαιολογεί τα εγκλήματα του υπό το φως των ιδεών που ισχυρίζεται ότι πρεσβεύει. Η απάντησή του: «Αυτό που εσύ ονομάζεις έγκλημα συνιστά την αρχή της αναρχίας. Όταν όλοι οι άνθρωποι επιδοθούν σε πράξεις αχαλίνωτης εγκληματικότητας (αυτά ακριβώς τα λόγια χρησιμοποίησε), τότε θα 'ρθει ή θα υπάρξει αναρχία.» Όπως βλέπουμε, ασπάζόταν μεν την αναρχία αλλά με το νόημα που της αποδίδεται στα λεξικά των αστών, αυτό της αταξίας, της σύγχυσης και του χάους.

Αυτή η αστική προπαγάνδα έχει επίσης συνέπειες ακόμη και για αυτούς που δεν θέλουν να 'χουν καμιά σχέση με τους αναρχικούς. Στη Νάπολη

συνάντησα μερικούς καμορίστας [Σ.Τ-Α.Μ.: μέλη της Ναπολιτάνικης μαφίας] που πίστευαν ότι οι αναρχικοί αποτελούσαν μια οργάνωση κακοποιών και ότι, όντας τέτοιοι, ήσαν άξιοι να βρίσκονται με το μέρος της «εντιμότατης εταιρίας της καμόρα». Στο Τρέμιτι, αυτήν την πόλη εξορίας, έμαθα για ένα λιτό συμπόσιο που οργάνωσαν μερικοί αναρχικοί και σοσιαλιστές, και στο οποίο προσκλήθηκαν και δυο ή τρεις καμορίστας — οι μονοί μη πολιτικοί εξόριστοι στο νησί — μια και η απλή ανθρώπινη ευγένεια δεν έχει καμιά σχέση με την πολιτική' κι όταν ήρθε η ώρα των προπόσεων, προς μεγάλη μας έκπληξη, ένας από τους καμορίστας έκανε πρόποση για την ένωση «των τριών κομμάτων: της καμόρα. των αναρχικών και των σοσιαλιστών» - ενάντια στην κυβέρνηση!

Η πρόποση έγινε δεκτή με δυνατά γέλια αφού είναι πασίγνωστο ότι η καμόρα συνεργάζεται ανενδοίαστα με την κυβέρνηση ενάντια στους αναρχικούς και τους σοσιαλιστές. Αυτό όμως μας δείχνει με ποιο τρόπο η νοοτροπία των κοινών εγκληματιών κατέληξε να δέχεται σαν πραγματική αναρχία ό,τι προπαγανδίζουν οι εφημερίδες που χρηματοδοτούνται από την αστυνομία. Αυτή η

δόλια προπαγάνδα εξηγεί γιατί στην περίοδο 1889-1894 αντικρίσαμε τόσο πολλές περιπτώσεις στις οποίες κλέφτες και κοινοί πλαστογράφοι ονόμαζαν τον εαυτό τους αναρχικό, προσδίδοντας στις πράξεις τους μια ψευτοπολιτική επίφαση. Διάβασαν ότι η αναρχία αποτελούσε το ιδανικό των κλεφτών και των φονιάδων κι έλεγαν στον εαυτό τους: «Είμαι κλέφτης, συνεπώς είμαι αναρχικός.»

Αυτό εξηγεί επίσης το γεγονός που τόσο εντυπωσίασε τον Λομπρόζο, ότι πολλοί κοινοί εγκληματίες ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό από την στιγμή που θα φυλακιστούν — όχι πριν, σημειώστε το καλά αυτό. Όταν νοιώθουν πάνω τους την σιδερένια φτέρνα της εξουσίας σκέφτονται τους αναρχικούς, οι οποίοι φαντάζουν στο νου τους σαν οι φρικτότεροι εγκληματίες λόγω του μίσους τους για την εξουσία, κι όταν μπαίνουν στο κελί τους αρπάζουν το πρώτο καρφί που βρίσκουν μπροστά τους και σκαλίζουν στον τοίχο, «την εφημερίδα των εγκληματιών»: «Ζήτω η αναρχία!». Αυτό όμως το φαινόμενο δεν διαρκεί πολύ. Σύντομα αντιλαμβάνονται ότι το να ονομάζουν τον εαυτό τους αναρχικό τους βάζει σε μεγαλύτερο κίνδυνο απ' ό,τι το να ληστεύουν και να

συνέχισαν να 'ναι. συνηθισμένοι κλέφτες. Η τάση αυτή έχει εκλείψει ανάμεσα στους αναρχικούς.

Πάνω απ' όλα, όμως, δείχνει, αυτό που ήταν πιθανό λόγω μιας επίδρασης εντελώς αστικής στην καταγωγή της — μιας επίδρασης που προκλήθηκε από μια εκστρατεία ψεύδους και διωγμών ενάντια στους αναρχικούς- «Οι αναρχικοί», λένε, «θέλουν ν' αρπάξουν την ιδιοκτησία απ' όσους την κατέχουν, και γι' αυτόν τον λόγο οι αναρχικοί είναι κλέφτες.» Δεν εκπλήσσει, λοιπόν, ότι μερικοί που ονομάζονται ή πιστεύουν ότι είναι αναρχικοί — και πρώτοι απ' όλους εκείνοι που ό,τι άκουσαν για τον αναρχισμό προήρχετο αποκλειστικά από ανθρώπους που τον συκοφαντούσαν — επαναλαμβάνω, δεν εκπλήσσει ότι ορισμένοι, ιδιαίτερα τα αμόρφωτα ή παρορμητικά άτομα, ή εκείνα με μειωμένη ικανότητα λογικής σκέψης, πίστεψαν και δέχθηκαν όλες τις ανοησίες που διαδίδονταν για τον αναρχισμό. Ποιος όμως, μπορεί ν' αρνηθεί ότι, αν και ξεγελούσαν τον εαυτό τους, η ευθύνη γι' αυτό δεν οφείλεται στην κακοπιστία των αστών, δεδομένου ότι δεν υπάρχει τίποτα στις αναρχικές θεωρίες και προγράμματα που να δικαιολογεί τέτοιου είδους εκτροπές και

παρεκκλίσεις; Τελικά, πρέπει να πούμε ότι εμφανίζεται σαν υπερβολή, ακόμη και σ' εκείνους που δεν έχουν ζήσει στους αναρχικούς κύκλους, ότι πολλοί έγιναν αναρχικοί χάρη στην παραπλανητική προπαγάνδα των αστών συγγραφέων και δημοσιογράφων.

Ο νους των ανθρώπων, ιδιαίτερα των νέων, που διψούν για το μυστηριώδες και το ασυνήθιστο, τους επιτρέπει να παρασύρονται εύκολα από το καινούργιο και να κατευθύνονται προς αυτό το οποίο, όταν εξετασθεί ήρεμα στην γαλήνη που ακολουθεί τον αρχικό ενθουσιασμό, αποκηρύσσεται απόλυτα και οριστικά. Αυτή η ζέση για καινούργια πράγματα, αυτό το τολμηρό πνεύμα, αυτός ο ζήλος για το ασυνήθιστο, έφερε στις τάξεις των αναρχικών τύπους που εντυπωσιάζονται υπερβολικά εύκολα, και την ίδια στιγμή, τους πιο ανεγκέφαλους και ελαφρόμυαλους, άτομα που δεν απωθούνται από το παράλογο αλλά, αντίθετα, έλκονται. Γοητεύονται από σχέδια και ιδέες ακριβώς επειδή είναι παράλογα, κι έτσι ο αναρχισμός τείνει να γίνεται γνωστός ακριβώς για τον άλογο χαρακτήρα και την γελοιότητα που έχουν προσδώσει στις αναρχικές αρχές η άγνοια κι η αστική συκοφαντία. Τα άτομα αυτά συμβάλλουν τα μέγιστα στην δυσφήμιση του αναρχικού ιδεώδους, γιατί από το ιδεώδες αυτό συνάγουν μια απειρία λανθασμένων και γελοίων συμπερασμάτων,

χονδροειδών λαθών, παρεκκλίσεων και παραπνοήσεων, πιστεύοντας, αντίθετα, ότι υπερασπίζονται τον «καθαρό» αναρχισμό. Τα άτομα αυτά σπανίως εισέρχονται στον κόσμο του αναρχισμού όταν διαπιστώνουν ότι ο αναρχισμός, έτσι όπως τον συνέλαβαν οι αναρχικοί φιλόσοφοι, οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι,, διαφέρει πολύ απ' αυτόν στον οποίο πιστεύουν και τον οποίο έμαθαν ν' αγαπούν μεσ' από την ανάγνωση των δόλιων κειμένων των αστών συγγραφέων. Ανακαλύπτουν ότι το κίνημα ακολουθεί μια πορεία πολύ πιο διαφορετική απ' ό,τι φαντάζονταν" κοντολογίς, παρατηρούν ότι έχουν μπροστά τους μια ιδέα, ένα πρόγραμμα, που είναι εντελώς οργανικό, συνεκτικό- θετικό και εφικτό — κι αυτό γιατί η σύλληψη του κατέστη δυνατή επειδή ελήφθη υπ' όψιν η σχετικότητα των πραγμάτων, δίχως την οποία η ζωή γίνεται αδύνατη. Ο σοβαρός, θετικός και λογικός χαρακτήρας του αναρχισμού τους εκνευρίζει, κι έτσι βρίσκουν γρήγορα παρηγοριά προσχωρώντας στην άμορφη μάζα, η οποία δεν ξέρει, τι θέλει ή τι σκέπτεται αλλά είναι αμείλικτη στο να καταστρέφει και να δυσφημεί οτιδήποτε σοβαρό και καλό κάνουν οι άλλοι, και στο να χρησιμοποιεί την προσβλητική κι εξουσιαστική γλώσσα που προσιδιάζει στην ψυχοσύνθεση της και στην αστική καταγωγή της διανοητικής της κατάστασης. Ακόμη κι όταν οι ιδέες τους κι η κριτική τους είναι αρχικά δικαιολογημένες, τις διογκώνουν και τις παραμορφώνουν με τέτοιο τρόπο που ακόμη κι ένας δεδηλωμένος εχθρός δεν θα τα κατάφερνε καλύτερα. Είναι σαν κι εκείνους που όταν βλέπουν ότι οι φουρνάρηδες ψήνουν άσχημα το ψωμί, ισχυρίζονται ότι είναι απαραίτητο να καταστρέψουμε τους φούρνους, ή σαν εκείνους που πείθονται ότι ένα τμήμα άγονου εδάφους χρειάζεται νερό και τότε αναλαμβάνουν να το πλημμυρίσουν μ' ένα ποτάμι. Κανένας απ' αυτούς δεν θα συντασσόταν στις τάξεις μας ελλείψει της

γοητείας που τους άσκησε η κίβδηλη αστική «αναρχική» προπαγάνδα. Ολόκληρη η αστική εκστρατεία ύβρεων, συκοφαντιών, και καθαρών επινοήσεων λειτουργεί ως καθρέφτης για όλους αυτούς τους περιθωριοποιημένους τύπους — περιθωριοποιημένους διανοητικά, υλικά, ψυχολογικά και σωματικά — που συντάσσονται πάντοτε με το γελοίο, το ασυνήθιστο, το αποτρόπαιο και το παράλογο. Για να πειστεί κανείς γι' αυτό, αρκεί να 'χει την υπομονή να φυλλομετρήσει μερικά τεύχη από τα δυο ή τρία πιο αξιосέβαστα και έγκυρα περιοδικά που κυκλοφορούσαν πριν από 15 ή 20 χρόνια. Αρκεί, ομοίως, να φυλλομετρήσει όλη την περιστασιακή φιλολογία της περιόδου αυτής, η οποία αναφέρεται στους αναρχικούς και τον αναρχισμό και δεν έχει αναρχική προέλευση, αλλά εκπορεύεται αντίθετα από τους αστικούς, αστυνομικούς, ακόμη και από τους δήθεν επιστημονικούς κύκλους. Περιοδικά και εφημερίδες, συντηρητικά και δημοκρατικά, επινόησαν και διέσπειραν χιλιάδες κακοήθη -ψεύδη για μας. Ποιος δεν θυμάται τα Μυστήρια της Αναρχίας, που γράφτηκαν από έναν ανενδοίαστο καλαμαρά; Δεν έμεινε κανένα εξωφρενικό παραμύθι που να μην αποδόθηκε στους αναρχικούς, είτε σε μυθιστορήματα, βιβλία, περιοδικά, είτε σε σοβαρές εφημερίδες. Η επιθυμία ικανοποίησης της όρεξης του κοινού για νέα και παράξενα πράγματα, κάνει τους συγγραφείς, τούς δημοσιογράφους και τους ψευτοεπιστήμονες να επινοούν μια στρατιά από δαίμονες και ν' αποδίδουν συχνά στους αναρχικούς, έχοντας πλήρη επίγνωση της ζημιάς που προκαλεί αυτό, περισσότερη δύναμη απ' όση πράγματι έχουν — απίστευτα διογκωμένοι αριθμοί, μέσα και μέθοδοι, τα οποία ποτέ δεν διέθεταν οι αναρχικοί. Αν αυτό θέλγει — από μια ορισμένη σκοπιά — τον πιο ασυνείδητο τύπο συμπαθούντος, παρέχει επίσης

μια επίφαση αλήθειας ο' όλες τις γελοίες ιδέες και σ' όλες τις χυδαίες προθέσεις που αποδίδονται στους αναρχικούς. Τελικά, τα Μυστήρια της Αναρχίας εμφανίζονται στο νου πολλών ανθρώπων σαν αληθινή ιστορία. Λόγω του φαντασιώδους τρόπου με τον οποίο παρουσιάζουν το αναρχικό κίνημα οι αστοί συγγραφείς και δημοσιογράφοι, τυχαίνει συχνά, όταν έχει συμβεί κάτι που ήταν ενδιαφέρον και άξιο λόγου, ή, τουλάχιστον, προκάλεσε κάποιον θαυμασμό, να ακολουθείται συχνά από μια πληθώρα νοσηρών μυθευμάτων και πολλοί θεοπάλαβοι, πολλοί ηττημένοι του κοινωνικού αγώνα, θέλγονται από τον αναρχισμό με τρόπο παρόμοιο μ' αυτόν που σ' ορισμένα μέρη και για ορισμένα πρωτόγονα μυαλά καθίσταται ελκυστική — λόγω των κατά καιρούς ανύπαρκτων ενεργειών τους — η μορφή ενός Τιμπούρτζι ή ενός Μουσσολίνο, γνωστών ληστών. Τα θύματα που κατατρύχονται περισσότερο από την κοινωνική αδικία μπορούν εύκολα να παρασυρθούν και ν' αποδεχθούν - μεσ' από ενέργειες αντίδρασης και εκδίκησης - τον επιθετικό και αιμοσταγή χαρακτήρα που αποδίδουν οι αστοί συγγραφείς στους αναρχικούς.

Πόσες φορές εκείνοι που «προσηλυτίστηκαν» από τον αστικό τύπο δεν ήρθαν και με ρώτησαν τί έπρεπε να κάνουν για να γίνουν δεκτοί στην «αίρεση», κι αν θα συναντούσαν κάποια δυσκολία εμφανιζόμενοι στον «κύκλο των αναρχικών»! Κι

από ένα άτομο όταν αυτό δείχνει να περιβάλλεται με μια απόκρυφη δύναμη' στην περίπτωση αυτή αποδίδουν στους αναρχικούς μια εξαιρετικά μυστική οργάνωση...» (Ανρϋ Λειρέ)

Και το μυστηριώδες αυτό πράγμα που εξαπάτησε τους πιο εξαθλιωμένους ανθρώπους περιγράφηκε στον λαϊκό τύπο σαν «αναρχισμός», έναν λαϊκό τύπο που έβριθε — τότε όπως και πάντα — από φανταστικές ιστορίες για τρομερές αναρχικές συγκεντρώσεις, για φρικτές συνωμοσίες, για συνθηματικά, για προκαθορισμένες συναντήσεις, για ψεύτικα και παραπονημένα ονόματα, κι όλα αυτά σχεδιασμένα έτσι. ώστε να στρέψουν την προσοχή του κοινού στον αναρχισμό. Ίσως - ποιος ξέρει; - από μια ορισμένη σκοπιά, αυτό μπορεί να 'χε και την καλή του πλευρά, επειδή προκάλεσε το ενδιαφέρον και οδήγησε σε συζητήσεις για τον αναρχισμό. Αυτό όμως το μικρό πιθανό όφελος - ένα όφελος που, παρεμπιπτόντως, θα μπορούσε ν' αποκτηθεί λέγοντας απλώς την αλήθεια κι εκθέτοντας τα γεγονότα, τα οποία είναι από μόνα τους ενδιαφέροντα — παραμένει εξουδετερωμένο λόγω της όλης σύγχυσης και παραποίησης των

αστικές παραποιήσεις, που θυμούνται ότι ο αναρχισμός δεν είναι η εξιδανίκευση της εκδίκησης, ότι η επανάσταση που θέλουν οι αναρχικοί είναι επανάσταση της αγάπης κι όχι του ' μίσους, ότι η βία θα πρέπει να θεωρείται σαν ένας θανατηφόρος ιός που χρησιμεύει μόνο σαν ένας αντί-ιός που επιβάλλεται από τις ανάγκες του αγώνα κι όχι από την επιθυμία να προκληθεί βλάβη. Όσοι υποστηρίζουν αυτές τις ιδέες, ακόμη κι αν είναι οι πιο ανιδιοτελείς, αποκαλούνται αχρείοι και δειλοί από εκείνους που το μυαλό τους έχει διαφθαρεί από την αστική θεωρία ότι η βία θα πρέπει να εφαρμόζεται σαν ένας άτεγκτος νόμος.

Η αναρχία είναι το ιδεώδες της κατάργησης της βίας και της καταπιεστικής εξουσίας ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο σε κάθε πεδίο, οικονομικό, θρησκευτικό ή πολιτικό. Για να 'σαι αναρχικός αρκεί ν' ασπάζεσαι αυτήν την ιδέα και κατά συνέπεια να

προσπαθείς όσο μπορείς να διαδώσεις την ιδέα ότι μόνο η άμεση και επαναστατική δράση των ανθρώπων μπορεί να οδηγήσει σε μια πλήρη κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση.

Όλοι όσοι τρέφουν τέτοια αισθήματα, όσο υποστηρίζουν τέτοιες ιδέες και αγωνίζονται και τις διαδίδουν είναι αναμφισβήτητα αναρχικοί ακόμη κι αν το ηθικό τους αίσθημα βρίσκει ειδεχθή τούτη ή την άλλη πράξη εξέγερσης ή εκδίκησης που διαπράττει κάποιος που ονομάζει τον εαυτό του αναρχικό, ακόμη κι όταν είναι πεπεισμένοι ότι όλες οι πράξεις ατομικής εξέγερσης είναι επιζήμιες για το σκοπό. Τα άτομα αυτά μπορεί να έχουν λανθασμένες απόψεις, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν είναι συνεπείς, πεπεισμένοι και συνειδητοί αναρχικοί.

υπέρμετρη συμπάθεια για τον Ραβασόλ ή τον Εμίλ Ανρϋ, είναι θύματα της χυδαίας προπαγάνδας της αστικής τάξης και βασισμένοι στα λόγια της πιστεύουν πραγματικά ότι αναρχισμός σημαίνει βία. Δυστυχώς εξακολουθούν να υπάρχουν στις γραμμές μας πολλές απ' αυτές τις μυωπικές διάνοιες... Όμως η αστική επίδραση δεν σταματά στο ζήτημα της βίας, το οποίο δίχασε τόσο τις δραστηριότητες μας και το οποίο ανέπτυξα επί μακρόν γιατί είναι τόσο σημαντικό και στο οποίο θα επανέλθω αργότερα.

Ίσως κάποιος να θυμηθεί την πολεμική μου με τον φίλο μας Τζαβατέρο αναφορικά με την οικογένεια και την αγάπη σε μια μελλοντική κοινωνία. Σημείωνα τότε ότι ανάμεσα σε πολλούς αναρχικούς υπάρχει μια αξιοθρήνητη τάση ν' αποδέχονται σαν δική τους θεωρία οτιδήποτε, ή, τουλάχιστον, μεγάλο μέρος απ' ότι επινόησε η αστική τάξη για να πολεμήσει τον αναρχισμό. Έχουμε ήδη δει με

ποιο τρόπο συνέβη αυτό αναφορικά με το ζήτημα της βίας. Το ίδιο συνέβη και με το ζήτημα των σεξουαλικών σχέσεων.

Στην προσπάθεια τους να μας δυσφημίσουν και χρησιμοποιώντας σαν πρόφαση την κριτική μας στην σημερινή εξουσιαστική φύση της οικογένειας και την κυριάρχηση της γυναίκας από τον άντρα, οι αστοί συγγραφείς συμπέραναν ότι επιθυμούμε την κατάργηση της οικογένειας και, κατά συνέπεια, ότι θέλουμε τις γυναίκες κτήμα όλων, ότι θέλουμε την πολυγαμία, παιδιά που να μην γνωρίζουν τον πατέρα τους, αιμομικτικές σχέσεις, σεξουαλική βία, και ό,τι πιο βάρβαρο και ταυτοχρόνως πιο γελοίο μπορεί κανείς να φανταστεί. Στην πραγματικότητα, η αναρχική θεωρία εξ αρχής δεν έκανε τίποτα άλλο από το να υποστηρίζει την κάθαρση των συναισθημάτων από κάθε είδους καταναγκασμούς κι επικυρώσεις, είτε αυτές είναι νομοθετικές ή γραφειακές, είτε πολιτικές θρησκευτικές, και μαζί μ' αυτό, την χειραφέτηση της γυναίκας, την ελευθερία της και την ισότητα της απέναντι στον άντρα, και την ελευθερία ν' αγαπά κανείς χωρίς τον καταναγκασμό της οικονομικής αναγκαιότητας ή όποιας άλλης εξουσίας εξωτερικής ως προς την

Μολονότι μεταμφιεσμένη, η άμορφη αυτή θεωρία περί αγάπης έχει αστική καταγωγή. Είναι συνέπεια της μανίας πολλών επαναστατών να αποδέχονται ως βέλτιστο ό.τι οι συντηρητικοί αντιμάχονται με τρόμο, μολονότι οι συντηρητικοί αποδίδουν αυτά ία πράγματα σε μας για καταστρεπτικούς σκοπούς.

Το ίδιο πράγμα συνέβη αναφορικά με την οργάνωση. Οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντοτε ότι η ζωή δεν είναι δυνατή χωρίς συνεργασία και αλληλεγγύη, κι ότι ο αγώνας και η Επανάσταση δεν είναι εφικτά δίχως μια προϋπάρχουσα επαναστατική οργάνωση.

Όμως είναι πιο βολικό για τους αστούς συγγραφείς να μας παρουσιάζουν σαν υποστηρικτές της

Η πηγή αυτής της μανίας να γίνεται αποδεκτό οτιδήποτε θεωρούν οι εχθροί μας σαν κακό, μπορεί να βρεθεί σε κάθε ανθρώπινο πνεύμα — είναι η αντίφαση κι η αντίθεση: «Ο εχθρός μου πιστεύει ότι αυτό είναι κακό' αφού όμως ο εχθρός μου δεν έχει ποτέ δίκιο, αυτό που θεωρεί αυτός σαν κακό είναι, αντίθετα, θαυμάσιο.» Υπάρχουν πολύ περισσότεροι απ' όσους νομίζουμε, ιδιαίτερα ανάμεσα στους επαναστάτες, που κάνουν αυτήν την εξίσωση, η οποία μπορεί κατά τύχη να είναι σωστή μερικές φορές αλλά αυτή καθαυτή είναι άκρως παραπλανητική.

Α! Μας αποκαλείτε κακοποιούς; Τότε λοιπόν, ναι, είμαστε κακοποιοί!" Πόσες φορές η φράση αυτή βγήκε από τα χείλη μερικών αναρχικών — διαθέτουν ακόμη κι έναν «ύμνο των κακοποιών». Σ' ένα βαθμό αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό — και ακόμη να εμφανιστεί — σαν μια όμορφη προκλητική χειρονομία προς τον εχθρό. Κανείς όμως δεν μπορεί να παραδεχτεί στα σοβαρά ότι οι αναρχικοί είναι κακοποιοί... Αντίθετα όμως, και από την δύναμη της επανάληψης αυτής της παραδοξολογίας, ορισμένοι καταλήγουν να την εκλαμβάνουν σαν μια δεδηλωμένη αλήθεια.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να σιγουρευόμαστε ότι το κίνημα μας τραβά τον δικό του δρόμο ανεξάρτητα από την άμεση ή έμμεση επίδραση της αστικής συκοφαντίας και ιδεολογίας, ανεξάρτητα από την συμπεριφορά — θετική ή αρνητική — των συντηρητικών. Και θα κάνουμε επαναστατικό και κατ' εξοχήν ελευθεριακό έργο μέσω της ελευθεριακής θεωρίας, η οποία μας δείχνει ότι θα πρέπει να χειραφετηθούμε κοινωνικά και ατομικά από κάθε είδους επιρροή που δεν απορρέει απ' τα δικά μας συμφέροντα, την ελευθερία μας και τις επιθυμίες μας και δεν ανταποκρίνεται άμεσα σ' αυτά.

ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ

θα εξετάσουμε εν συντομία την λεκτική «βία», που είναι πολύ της μόδας σήμερα στους επαναστατικούς κύκλους, και συγκεκριμένα το είδος της λεκτικής εξύβρισης, που έχει το μειονέκτημα να φθείρει και να στρεβλώνει τις ιδέες, να διχάζει τους ανθρώπους και να προκαλεί έχθρες, να υψώνει τείχη ανάμεσα ο' αυτούς που, κατά τα φαινόμενα, και στην αντίθετη περίπτωση, θα συμφωνούσαν. Όταν αυτή η βίαιη προπαγάνδα και πολεμική χρησιμοποιείται εναντίον συντρόφων, είναι πιο οδυνηρή κι από την κόψη του μαχαιριού" κι όταν χρησιμοποιείται εναντίον αντιπάλων, έχει ακριβώς το αντίθετο α-η' το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Προκαλεί την αποξένωση του κοινού από τις ιδέες μας και υψώνει ένα τείχος που μας χωρίζει απ' αυτό και που μας καταδικάζει να 'μαστε αιώνιοι ονειροπόλοι.θα ασχοληθώ τώρα με το ζήτημα της βίας - κι όχι μόνο της λεκτικής της έκφανσης - σε σχέση με τον αναρχισμό και τον επαναστατικό αγώνα ενάντια στην αστική τάξη και το κράτος.Μιλώντας για τον λεκτικό εκφυλισμό ενός τμήματος του αναρχισμού (ή αυτού που περνιέται για αναρχισμός) κάτω από την επίδραση της αστικής τάξης - η οποία επηρεάζει ορισμένα καταπονημένα πνεύματα ώστε να αποδέχονται οτιδήποτε η αστική τάξη θέλει να πιστεύεται για τον

αναρχισμό - έχω λόγους να επαναλαμβάνω αυτό που πολλές φορές έχω δηλώσει και που δεν θα κουραστώ ποτέ να επαναλαμβάνω: Αναρχία σημαίνει άρνηση της βίας, κι έχει ως τελικό αντικειμενικό της σκοπό την ειρήνη ανάμεσα στους ανθρώπους- Ακόμη κι αν δεν έχω χρησιμοποιήσει άλλου αυτές ακριβώς τις λέξεις, πρόκειται πάντα για την ίδια αίσθηση. Αναρχία σημαίνει άρνηση της αυθεντίας, στο μέτρο που είναι δυνατή η εξάλειψη της από την ανθρώπινη κοινωνία. Η αναρχική κοινωνία θα καταστεί εφικτή μόνο όταν κανένα άτομο δεν θα έχει την δυνατότητα ή τα μέσα, εκτός από την πειθώ, ν' αναγκάσει κάποιο άλλο άτομο να κάνει πράγματα που δεν θέλει. Δεν μπορούμε να προβλέψουμε αν η εξάλειψη της ηθικής αυθεντίας θα καταστεί κι αυτή επίσης εφικτή στο άμεσο μέλλον, Η ολοκληρωτική της εξάλειψη ίσως να μην είναι δυνατή, κι ούτε γνωρίζω αν είναι επιθυμητή — σίγουρα όμως θα συρρικνωθεί ανάλογα με την σπουδαιότητα και την εξύψωση της ατομικής συνείδησης σε κάθε κοινωνική σφαίρα.

Υπάρχει ένα είδος αυθεντίας που προέρχεται από την εμπειρία ή την επιστημονική γνώση, και. που η απόρριψη της όχι μόνο δεν είναι, δυνατή αλλά θα ήταν και παράλογο, όπως ακριβώς παράλογο θα ήταν να εξεγερθεί ένας ασθενής ενάντια στις θεραπευτικές μεθόδους μιας ιατρικής αυθεντίας, να μην ακολουθήσει ένας κτίστης τα σχέδια του

αρχιτέκτονα στο κτίσιμο ενός σπιτιού, ή να μην ακολουθήσει ένας ναυτικός τις οδηγίες του πιλότου στην πλοήγηση του καραβιού. Ο ασθενής, ο κτίστης, κι ο ναυτικός υπακούουν οικειοθελώς στον γιατρό, τον αρχιτέκτονα και τον πιλότο, επειδή έχουν αποδεχθεί ελεύθερα την τεχνική διεύθυνση των τελευταίων. Τότε λοιπόν, όταν εγκαθιδρύεται μια κοινωνία στην οποία δεν υπάρχουν μορφές αυθεντίας άλλες από αυτές της τεχνικής, της επιστημονικής γνώσης, και της ηθικής επιρροής, κανείς δεν μπορεί ν' αρνηθεί ότι αυτή είναι μια αναρχική κοινωνία.

Δεν παίζουμε με τις λέξεις. Σκοπεύω να μιλήσω για την πραγματική βία, αυτήν της υλικής δύναμης — ή απλώς για την απειλή χρησιμοποίησης αυτής της δύναμης — που χρησιμοποιείται ενάντια στην βούληση ενός ή περισσότερων ατόμων, καταπατώντας ή περιστέλλοντας την ελευθερία τους και προκαλώντας βλάβη ή πόνο. Δεν ισχυρίζομαι ότι, θα εξασφαλίσουμε ποτέ τέλεια αναρχία και τέλεια κοινωνική ειρήνη — μια και τίποτα σ' αυτόν τον κόσμο δεν είναι τέλειο — όμως, δεν χωρά καμιά αμφιβολία ότι η απουσία

καταναγκαστικής βίας αποτελεί το «εκ των ων ουκ άνευ» της αναρχικής κοινωνικής οργάνωσης.

Τότε, φυσικά, η βία θα καταστεί δυνατή κι απαραίτητη μόνο σαν μια μορφή αυτοάμυνας απέναντι στην αντικοινωνική βία, η οποία βρίσκεται έξω από τα πλαίσια μιας ελεύθερα αποδεκτής κοινωνικής σύμβασης, και προτίθεται να καταπατήσει την ελευθερία των ανθρώπων και να διαταράξει την γαλήνη τους. Οι καχύποπτοι κι εκείνοι που δεν θέλουν ούτε να ακούνε τον όρο «κοινωνική σύμβαση» θα ουρλιάζουν από αγανάκτηση — λες κι εμείς κι κοινωνικοί αναρχικοί θέλουμε να εγκαθιδρύσουμε ένα κράτος ή ένα υποχρεωτικό σύστημα κοινωνικής συμβίωσης για τον καθένα. Κάτι τέτοιο είναι εντελώς λανθασμένο. Στο φυλλάδιο του με τίτλο "Μεταξύ Αγροτών», ο Μαλατέστα σκιαγράφησε το ζήτημα με τον ακόλουθο τρόπο:

«Σ' αυτήν την περίπτωση», λέει ο Τζόρτζιο, σ' ένας από τους χαρακτήρες του διαλόγου, "αυτό που θέλουμε να πετύχουμε με τη βία είναι να θέσουμε στην διάθεση όλων τα κύρια προϊόντα του εδάφους, τα μέσα εργασίας, τα κτίρια και τον υπάρχοντα πλούτο. Όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης της παραγωγής και διανομής των προϊόντων, οι άνθρωποι θα κάνουν αυτό που θέλουν... Μπορεί κανείς να προβλέψει σχεδόν με βεβαιότητα ότι σε κάποιες περιοχές θα εγκαθιδρυθεί ο κομμουνισμός, σ' άλλες ο κολεκτιβισμός, και σ' άλλες διαφορετικά ίσως συστήματα' και αργότερα, όταν θα έχουν γίνει φανερά και θα έχουν εκτιμηθεί τ' αποτελέσματα των διαφόρων συστημάτων, αυτό που θα φαίνεται καλύτερο θα γίνει αποδεκτό απ' όλους. Το βασικό εδώ είναι ότι κανείς δεν θα επιχειρήσει να επιβληθεί στους άλλους, ούτε να ιδιοποιηθεί τα μέσα παραγωγής και τη γη. Πρέπει να βρισκόμαστε σε ετοιμότητα για να εμποδίσουμε εξ αρχής κάθε τέτοια απόπειρα...».

Και στο ερώτημα τι θα κάναμε αν κάποιος αντιτίθετο σ' ό,τι οι υπόλοιποι είχαν συμφωνήσει ότι είναι το κοινό τους συμφέρον, ή αν κάποιος καταπατούσαν βιαίως τις ελευθερίες των άλλων, ή αν κάποιος αρνούσαν να εργαστούν και έβλαπταν τα συμφέροντα των υπολοίπων, ο Μαλατέστα απαντά:

«Στην χειρότερη περίπτωση... αν υπήρχαν κάποιος που δεν θα 'θελαν να εργαστούν, θα αναγκαζόμασταν να τους αποβάλλουμε από την κοινότητα, παρέχοντας τους τα υλικά μέσα και τα εργαλεία που θα τους είναι απαραίτητα για να εργαστούν εκτός κοινότητας... Τότε (όταν επιχειρήσει κάποιος να καταπατήσει τις ελευθερίες των άλλων), φυσικά, θα ήταν απαραίτητη η προσφυγή στη βία, δεδομένου ότι, όσο άδικο είναι να καταπιέζει η πλειοψηφία την μειοψηφία, άλλο τόσο άδικο είναι και το αντίθετο' αφού οι μειοψηφίες έχουν το δικαίωμα εξέγερσης, οι πλειοψηφίες έχουν το δικαίωμα αυτοάμυνας...». Στην περίπτωση αυτή, η ατομική ελευθερία δεν παραβλέπεται, γιατί «πάντοτε και σ' όλα τα πεδία οι άνθρωποι θα έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα πρόσβασης στις πρώτες ύλες και τα εργαλεία δουλειάς, δικαίωμα που τους παρέχει την δυνατότητα απόσχισης από την κοινότητα. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ίδια συλλογιστική ισχύει και για τις μειοψηφίες, οι οποίες θα έχουν πάντα το δικαίωμα

να εξεγείρονται ενάντια σε μια πλειοψηφία που θα ήθελε να καταστείλει τις επιθυμίες και την ελευθερία τους, αφού αν συνέβαινε κάτι τέτοιο η αναρχία θα υπήρχε μόνο κατ' όνομα κι όχι στην πράξη. Όμως, ακόμη και σ' αυτήν την περίπτωση, θα είχαμε να χάνουμε με την αμυντική κι όχι την επιθετική βία, η αναγκαιότητα της οποίας θα έδειχνε, σε τελική ανάλυση, ότι η αναρχία δεν θα είχε ακόμη θριαμβεύσει.»

Υποστηρίζω αναφορικά με μια μελλοντική ελευθεριακή και σοσιαλιστική κοινωνία, ότι η βία θα έπρεπε να ασκείται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό και μόνο για ,αμυντικούς σκοπούς και ποτέ για Επιθετικός . Αναφέρομαι στη βία που 'στρέφεται ενάντια σε ανθρώπους, δεδομένου ότι ο αγώνας για την επιβίωση θα εμπεριέχει πάντοτε έναν ορισμένο βαθμό βίας που, αν και δεν θα στρέφεται κατά ανθρώπων, θα στρέφεται ασφαλώς ενάντια στις τυφλές δυνάμεις της φύσης- Όπως έδειξαν οι Γκωτιέ, Κροπότκιν, Λανεσάν και άλλοι, ο αγώνας για την επιβίωση μεταξύ των ανθρώπων θα έπρεπε να αντικατασταθεί από την συνεργασία, την αλληλοβοήθεια, από τον αγώνα εναντία στην

φύση, ώστε να επιτύχουμε τον μέγιστο δυνατό βαθμό ευημερίας.

Όσον αφορά το παρελθόν, θα χρειαστεί να γίνει μια πλήρης ιστορική μελέτη για να καθοριστεί ποιες περιπτώσεις κοινωνικής βίας υπήρξαν επωφελείς και ποιες επιβλαβείς, ποιες χρήσιμες και ποιες επιζήμιες για την ανθρώπινη ευημερία και πρόοδο. Ασφαλώς πολλοί πόλεμοι φαίνεται πως είχαν ευεργετικές επιπτώσεις, μολονότι ο πόλεμος καθαυτός είναι κακό πράγμα. Μπορεί όμως, κανείς, μελετώντας τους καλά, ν' ανακαλύψει επίσης τις βλαβερές τους συνέπειες, δεδομένου ότι τα ιστορικά συμβάντα δεν μπορούν να διαχωριστούν απόλυτα σε κακά και καλά. σε ευεργετικά και καταστροφικά. Όμως, θ' αφήσουμε κατή μέρος το παρελθόν, για το οποίο η γνώμη μου είναι γενικά ότι οι πιο χρήσιμες περιπτώσεις κοινωνικής βίας σχετίζονται σε πολύ μεγάλο βαθμό με τις διάφορες επαναστάσεις ενάντια στις τυραννίες που καταπίεζαν πολιτικά και οικονομικά τους λαούς. Κανείς μέχρι τώρα δεν αμφισβήτησε την χρησιμότητα ορισμένων περιπτώσεων ατομικής και συλλογικής βίας, από τον Αρμόδιο ή τον Φελίξ Ορσιάλ, από την εξέγερση του

Σπαρτάκου — παρ' όλο που αμαυρώθηκε από τις λεηλασίες -- μέχρι τις άπειρες παρεκτροπές και μεταπτώσεις της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Επαναλαμβάνω όμως ότι θ' αφήσουμε το παρελθόν διότι αυτό που μας ενδιαφέρει είναι το παρόν, και, συγκεκριμένα, αυτό που αφορά τον αναρχισμό.

Λόγου χάρη μπορούμε άραγε να πούμε ότι η βία που συνεπάγεται ο σημερινός αγώνας είναι από κάθε άποψη καταδικαστέα; Ασφαλώς όχι. Μια εφημερίδα της Ρώμης που με ρώτησε σχετικά μ' αυτό έλαβε την απάντηση — την οποία επέλεξαν να μην δημοσιεύσουν — ότι δεν επιλέγουμε εσκεμμένα τη βία για τη βία, αλλά μας αναγκάζουν να το κάνουμε οι ιδιαίτερες συνθήκες του αγώνα.

Ασφαλώς αυτό είναι οδυνηρό και αντιφάσκει με τα αναρχικά μας αισθήματα. Τι μπορούμε όμως να κάνουμε;

Ακόμη δεν έχουμε τη δύναμη να επιλέξουμε ορισμένες μορφές κοινωνικής ζωής και ν' απορρίψουμε άλλες, να επιλέξουμε τα είδη των ανθρώπινων σχέσεων που εναρμονίζονται περισσότερο με τις ιδέες μας. Από τη στιγμή που δεν θέλουμε να είμαστε μόνο μια σχολή φιλοσοφικών συζητήσεων αλλά και ένα επαναστατικό κίνημα, πρέπει να χρησιμοποιούμε τις μεθόδους που μας επιβάλλονται από την κατάσταση και που μας ωθούν να χρησιμοποιήσουμε οι πράξεις των εχθρών μας, μεθόδους που χρησιμοποιούν οι ίδιοι. Μ' αυτήν την έννοια, μπορούμε να πούμε ότι οι αναρχικοί κι οι επαναστάτες βρίσκονται σε νόμιμη θέση Άμυνας κατά την εξέγερση τους ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση. Οι καταπιεσμένοι κι οι εκμεταλλευόμενοι ποτέ δεν ασκούν πρώτοι βία, γιατί η πρωταρχική βία ασκείται, από τους καταπιεστές και τους

εκμεταλλευτές — ακριβώς γιατί η εκμετάλλευση κι η καταπίεση συνιστούν διαρκείς μορφές βίας πολύ πιο τρομακτικές από κάθε πράξη ατομικής εξέγερσης ή, ακόμη, από κάθε πράξη ενός εξεγερμένου λαού που εξάντλησε την υπομονή του. Όλοι γνωρίζουμε ότι ακόμη κι η αιματηρότερη επανάσταση δεν προξένησε τόσο πολλά θύματα όσο ένας κοινός πόλεμος σύντομης διάρκειας, ή, ακόμη, όσο ένας μόνο χρόνος αθλιότητας της εργατικής τάξης.

Μπορούμε άραγε να συμπεράνουμε απ' αυτό ότι οι αναρχικοί αποδοκιμάζουν πάντα τη βία, εκτός από τις περιπτώσεις αυτοάμυνας. Ούτε να το σκέφτεστε' και οποιοσδήποτε θα επιθυμούσε να μας προσάψει μια τέτοια βλακώδη ιδέα είναι άσχετος και κακοπροαίρετος. Εξίσου όμως άσχετο και κακοπροαίρετο θα ήταν να υποστηριχθεί ότι είμαστε πάντοτε και με κάθε κόστος υπέρ της βίας. Η βία, πέρα από το ότι αντιφάσκει καθεαυτή με τη

φιλοσοφία του αναρχισμού, μας θλίβει γιατί προκαλεί δάκρυα και πόνο.

Συνοπτικά, και αυτό ισχύει για όλους τους επαναστάτες, δεν θα έπρεπε ποτέ να απαρνούμαστε την κρίση μας. Αν θέλουμε να εκδώσουμε μια εφημερίδα, ένα φυλλάδιο, να οργανώσουμε ένα συνέδριο ή μια συνάντηση, υπολογίζουμε πάντοτε, στην αρχή, αν αξίζει ο κόπος να σπαταλήσουμε χρόνο και χρήμα, και αποφασίζουμε θετικά όταν συμπεραίνουμε ότι τα πιθανά αποτελέσματα αξίζουν τον κόπο που απαιτείται για να επιτευχθούν. Γιατί, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε την ίδια διαδικασία λήψης αποφάσεων όταν το κόστος — όπως ορθώς σημειώνει ο Μαλατέστα — υπολογίζεται σε ανθρώπινες ζωές, για να δούμε αν το κόστος αυτό θα φέρει στο ελάχιστο, το ίδιο ή παρόμοιο αποτέλεσμα που θα έφερνε κάποια άλλη μορφή προπαγάνδας; Ασφαλώς στα ερωτήματα αυτά δεν είναι δυνατόν να υπολογίσουμε ακριβώς τα υπέρ και τα κατά

κάθε ενέργειας' όμως, οι παραπάνω σκέψεις διατηρούν την σπουδαιότητα τους αναλογικά: ως γενικός κανόνας, η λογική θα έπρεπε να είναι προτιμότερη από το τυχαίο ή το παράλογο. Για να θέσω ένα παράδειγμα, αν σ' οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή ήταν απαραίτητο, για τον θρίαμβο της επανάστασης, να πυρπολήσω μια βιβλιοθήκη, εγώ, που αγαπώ τα βιβλία, θα το θεωρούσα έγκλημα να αντιταχθώ σε μια τέτοια ενέργεια, μολονότι θα θεωρούσα συμφορά αυτήν την πυρπόληση. Η βία του ριζοσπάστη, ανεξάρτητα από το πόσο αμείλικτη μπορεί να είναι, ασκείται πάντοτε καλοπροαίρετα: «Διαπράττει ωμότητες με βαθύτατη συμπόνια», λέει ο Χουάν Μπόβιο. Παρομοίως, η αγάπη είναι ο οδηγός του γιατρού όταν χειρουργεί έναν ασθενή. Τί θα λέγαμε όμως για τον χειρουργό εκείνο που θα εγχείριζε απλώς για την απόλαυση της εγχείρισης; Για να θέσω ένα καταλληλότερο παράδειγμα, στη Ρωσία, όλες οι επιθέσεις κατά της κυβέρνησης, κατά των αντιπροσώπων της

και των υποστηρικτών της θεωρούνται δικαιολογημένες ακόμη και από τους αντιπάλους μας και τους μετριοπαθέστερους παρτιζάνους μας — ακόμη κι όταν τραυματίζονται αθώοι. Οι ίδιοι όμως άνθρωποι θα αποδοκίμαζαν αυτές τις ενεργείες αν διαπράττονταν αδιάκριτα ενάντια σε ανθρώπους που περπατάνε από δρόμο, που πηγαίνουν στο θέατρο ή κάθονται στο καφενείο.

«Η νέα κοινωνία δεν πρέπει να αρχίσει με μια νέα πράξη»· είπε ο Νικολα Μπαρμπατα σε μια αξέχαστη δήλωση του στο στρατοδικείο, θα ήταν χυδαίο να εγκληματεί κανείς παρακινούμενος από μια συναισθηματική έκρηξη την στιγμή που απαιτείται επαναστατική δράση' θα ήταν όμως εξίσου λάθος να ελπίζουμε στον θρίαμβο μιας βίαιης

